మహిళా ఉద్యమం

* శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ *

ఆంధ్రదేశంలోని అనేక ఉద్యమాలకు, అనేక సంస్కరణలకు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారు జనకులైనట్టుగానే, ఆంధ్రమహిళోద్యమానికి గూడా శ్రీ వీరేశలింగంపంతులుగారే జనకులు. 19వశతాబ్దపు కడపటి భాగంలోనూ ఇరువదవ శతాబ్దపు ప్రారంభదశలోను ఇంచుమించుగా ఏబదిసంవత్సరాలు ఈ మహనీయుని అవిరళకృషి ఆంధ్రదేశంలో సాంఘికంగా, సారస్వతంగా, నైతికంగా ఎన్నో మార్పులకు కారణమైంది. అందులో స్త్రీ ఉద్యమం గూడా ఒకటి. పంతులుగారు స్త్రీజనోద్ధరణోద్యమం ప్రారంభించడానికి ముందు ఆంధ్రదేశంలో జనాభ్యుదస్త్రీయానికి ఎవరైనా కృషి చేసినవారున్నారేమో తెలియదు కాని ఒకవేళ అట్టివారున్నప్పటికీ అది చెప్పుకో తగ్గది మాత్రం గాదు. విద్యా విషయంగా నైతేనేమి, బాలవితంతూ ద్వాహాలవల్లనైతేనేమి, వేశ్యాజన సంస్కరణలవల్లనైతేనేమి, ప్రప్రథమంగా ఆంధ్రమహిళల నుద్ధరించడానికి కంకణంగట్టిన వీరాధివీరుడు రాయబహద్దూర్ కందుకూరి వీరేశలింగంపతులుగారే.

విరేశలింగంగారి సేవ.

స్త్రీలకు విద్య చెప్పించకపోవటమే మర్యాద లక్షణంగానూ, బాలవితంతువులకు శిరోముండనాది సంస్కారములు చేయించి వంటయింట ప్రుగ్గజేయడమే ఉత్తమధర్మంగానూ, వేశ్యలు కన్నెరిక ముండడమే ఘనతగానూ భావించబడే ఆ దినాలలో స్త్రీలకు విద్య చెప్పించవలెననీ, బాలవితంతువులకు నపుర్వివాహములు చేయవలెననీ, వారకాంతలను కన్నెరికచేయడము నీతిబాహ్యమనీ, పెద్ద ఆందోళన లేవదీసి ఇంచుమించుగా కృతకృత్యుడైన మహనీయుడు వీరేశలింగం పంతులు. స్త్రీలకొఱకు ఆయన వ్రాసిన చంద్రమతి చరిత్రము, సత్యవతీ చరిత్రము, సతీ హితబోధిని మున్నగు గ్రంథములను నిజముగా మరువలేము బాలవితంతూద్ధరణకు పూర్వాచార పరాయణులతో ఆయన సాగించిన పోరాటము విస్మరింపరానిది. వేశ్యాజన సంస్కరణార్థము ఎంతెంత వారిని లెక్కచేయకుండా ప్రహసనాలు వ్యాసాలు, వ్రాసి ఆయన కావించిన ప్రబోధము అసాధారణము. కావుననే శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు ఆంధ్రమహిళలకు సర్వవిధముల ప్రాతః స్మరణీయులైనాడు ఆయన ప్రబోధ ఫలితంగానే ఆంధ్రమహిళోద్యమం ఆరంభమై శ్రీమతి కొటికలపూడి సీతమ్మగారివంటి విదుషీమణులు బయలుదేరి అచ్చటచ్చట స్త్రీ సమాజాలు స్థాపించడము, ఉపన్యాసాలివ్వడము జరిగింది. స్త్రీ జనాభ్యుదయైక చింతాపరులైన శ్రీ రాయసము వెంకటశివుడు పంతులుగారివంటి పెద్దలు స్త్రీలకొఱకు జనానాపత్రికను స్థాపించడము జరిగింది. ఈ ప్రబోధ ఫలితంగానే కాకినాడలో విద్యాభివర్ధనీ సమాజం, గుంటూరులో స్త్రీ సనాతన ధర్మమండలి, రాజమహేంద్రవరము, ఏలూరు మున్నగు పట్టణాల్లో స్త్రీ ప్రార్థనా సమాజాలు వెలసినవి శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబగారు "సావిత్రీ పత్రికను," బాలాంత్రపు శేషమ్మగారు "హిందూసుందరీ" పత్రికను స్థాపించారు శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబగారు, కొటికలపూడి సీతమ్మగారు, బండారు అచ్చమాంబగారు మున్నగు విదుషీమణులు గ్రంథరచన చేశారు. స్త్రీ జనాభ్యుదయ చింతగల ఉదార హృదయులగు సోదరులు కొందరిచ్చిన ప్రోత్సాహం వల్లను, చేయూతవల్లను, ప్రబోధంవల్లను స్త్రీలల్లో చైతన్యం గలిగి తమ దుస్థితి తాము తెలిసికొని తమ సంఘాభ్యుదయానికి తామే పాటుబడవలెననే అభిప్రాయం ఈ దశలోనే కలిగింది కనుక ఇదే మహిళోద్యమానికి ప్రారంభదశ అని చెప్పవచ్చును.

స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వకృషి

ఈ సమయంలోనే దొరతనం వారుగూడా-స్త్రీలలో విద్యాభివృద్ధి కలగడం ముఖ్యమన్నే అభిప్రాయం కలిగి ఆర్థికంగా సాయం చేయడానికి ఉపక్రమించారు. మత ప్రచారోద్దేశముతోనైనా క్రైస్తవ మిషనరీలు అచ్చటచ్చట స్త్రీ విద్యా సంస్థలు నెలకొల్పి స్త్రీలు చదువుకోడా

నికి ప్రోత్సాహం కల్పించారు. ముఖ్యంగా నిమ్న జాతుల్లో స్త్రీవిద్యాప్రబోధం కలిగించిన గౌరవం వీరిదే.

ఈ ప్రబోధంవల్ల స్త్రీలు కొందఱు పాఠశాలల్లో చేరి విద్యాభ్యాసం చేయడం కలిగింది. శ్రీమతి కాంచనపల్లి కనకాంబగారు, ఆదుర్తి భాస్కరమ్మగారు మున్నగు సోదరీ మణులు ఈ ప్రబోధ ఫలితంగా విద్య నభ్యసించినవారే. వారి వెనుక ఎందరో యువతులు ఉన్నత పాఠశాలలో చదివి ఉద్యోగినులైనారు

తరువాత అచ్చటచ్చట స్త్రీల సభలు జరుగుతూ వచ్చి నవి. కాని ఏ స్త్రీయైన స్త్రీల సభకు వెళ్ళిందంటే ఆమె చాలా తెగించిన మనుష్యులలో లెక్క. అది స్త్రీ యే అయినా అక్కడ ప్రసంగించే వాళ్ళు స్త్రీలే అయినా అక్కడ ప్రస్తావింపబడేవి స్త్రీలకు సంబంధించిన విషయాలే అయినా స్త్రీల సమావేశాలకెంతో ఆక్షేపణ ఉండేది. కనుక ఏ స్త్రీ గూడా భర్త గట్టిగా ప్రోత్సహించి బలవంత పెట్టి పంపితే తప్ప స్వయముగా వెళ్ళడానికి సాహసించేది కాదు ఇప్పటికీ స్త్రీలు జరిపే సభల కంటే పురుషులు చెప్పే పురాణాలకే హరికథలకే స్త్రీలు ఎక్కువగా వెళ్ళుతూ ఉంటారు ఏమయినా నలుబదేళ్ల క్రిందట బాపట్లలో ప్రథమాంధ్ర మహాసభ జరిపినపుడు దానితోబాటు శ్రీ కొటికలపూడి సీతమ్మగారి అధ్యక్షతను ఆంధ్ర మహిళా సభ గూడా జరిగింది తదాది ఏ మహాసభ జరిగినా దానితో బాటు మహిళాసభ గూడా జరగడం పరిపాటైంది కజిన్సు సతి, సరోజినీ నాయుడు, కమలాదేవి చటోపాధ్యాయ విజయలక్ష్మి పండిట్ మున్నగు సోదరీమణులు స్త్రీల విద్యా సాంఘికములలో కృషి చేయడానికి అఖిలభారత మహిళా సభ నేర్పరిచిన తర్వాత ఆ మహాసభకు శాఖలుగా రాష్ట్రీయ సభలు, జిల్లా సభలు, తాలూకా సభలు, గ్రామ సభలు జరగడంతో మహిళా సభల ఆంతు తీరింది. ఆదుర్తి భాస్కరమ్మగారు, తుర్లపాటి రాజేశ్వరమ్మగారు, దామెర్ల కమలరత్నమ్మగారు, మనపాక కమలమ్మగారు, పెద్దాడ కామేశ్వరమ్మగారు, ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు, ఆదిగాగల సోదరీమణులు ఆంధ్రలో రాష్ట్రమహిళాసభను ఏర్పరిచిన వారిలో ముఖ్యులు. ఈ మహాసభలు ఏడాదికొక్క జిల్లాలో జరుగుచు షదిరెండు ఆంధ్రజిల్లాల నారీమణులు పరస్పరం కలుసుకొని మంచి చెడ్డలు చర్చించుకోడానికి స్నేహం పెంపొందించుకోడానికి ఎంతో దోహదమిస్తూ ఉండేవి. సెప్టెంబరులో తాలూకాసభలు, అక్టోబరులో జిల్లాసభలు, నవంబరులో రాష్ట్రసభలు, డిశంబరులో అఖిల భారతసభ జరుగుతుంటే ఇది మహిళాసభల ఋతువేమో అనిపించేది. ఆ మహిళాసభ లిప్పుడు తొల్లింటి వైభవంతో జరగడంలేదు అయినా మహిళోద్యమానికి ఆ సభలవల్ల విశేషమయిన బలం ఏర్పడ్డది అఖిలభారత మహిళాసభకు అంతర్జాతీయ మహిళాసభతో ఉన్న సంబంధంవల్ల ఒకపరి అఖిలభారత మహిళాసభ ప్రతినిధిగా అఖిలభారత మహిళా సభ స్థాయిసంఘ సభ్యురాలును ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభ కార్యదర్శిని అయిన కొండా పార్వతీదేవిగారు ఖండాంతర ములకు వెళ్ళివచ్చారు. ప్రస్తుతము అఖిలభారత ఉపాధ్యక్షు రాలుగా పెద్దాడ కామేశ్వరమ్మగారు ఖండాంతరములు వెళ్ళి ఉన్నారు టి చంద్రమతిగారు, జాస్తి సీతామహా లక్ష్మమ్మగారు, కొండా పార్వతీదేవిగారు ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభకు కార్యదర్శినులుగా ఉండి చాలా కృషి చేశారు ఒకపరి అఖిలభారత మహిళాసభను కాకినాడలో జరిపి యావద్భారత నారీమణులకు ఆతిథ్యమిచ్చి వారు ప్రశంసలందారు. పై సభలమూలకంగా ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభ ఆంధ్రమహిళోద్యమానికి ఎంతో దోహదమిచ్చింది

స్మరణీయ ఘట్టం

ఆంధ్రమహిళోద్యమ చరిత్రలో మహోత్కృష్ట నిరాకర ణోద్యమమొక స్మరణీయఘట్టం లోకమాన్య తిలక ప్రభువు అనంతరం స్వాతంత్ర్య సమరంచేపట్టిన మహాత్మాగాంధీ యావద్భారత వర్షమునను దౌర్జన్య విరహిత సహాయ నిరాకరణోద్యమము నారంభించినప్పుడు పురుషులతోబాటు స్త్రీలను గూడా స్వాతంత్ర్య సమరమున కాహ్వానించిన తరుణంలో ఆంధ్రదేశంలో జరిగిన శాంతిసమరంలో పురుషులతోబాటు స్త్రీలునుపాల్గొని సమ్మెలు,సత్యాగ్రహములు, శాసనోల్లంఘనములు, పికిటింగులు ప్రచారములు చేసి జైళ్ళకు వెళ్ళారు ఉన్నవ లక్ష్మీబాయమ్మగారు, దువ్వూరి సుబ్బమ్మ గారు, దిగుమర్తి జానకీబాయమ్మగారు, సత్తిరాజు శ్యామలాంబగారు, కలగర పిచ్చమ్మగారు, పోణకా కనకమ్మగారు, ద్రోణంరాజు లక్ష్మీబాయమ్మగారు, గుమ్మిడిదల దుర్గా

బాయమ్మగారు, కొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మగారు, గోగినేని భారతీరంగాగారు, ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు మున్నగు సోదరీమణు లెందరో ఈ ఉద్యమంలో తీవ్రంగా పనిచేసి ఆంధ్రమహిళలయశస్సును ద్విగుణీకృతం చేశారు. అంతవఱకు పట్నవాసపు స్త్రీలలో మాత్రమే సామాన్యముగా సాగుచున్న ఆంధ్రమహిళోద్యమము అహింసాయుత శాంతిసమరంలో గ్రామాదులకు గూడా ప్రాకింది. గ్రామీణస్త్రీలల్లో అఖండ ప్రబోధం కలిగింది. ఎందరో సోదరీమణులు ఈ ప్రబోధప్రచారం ద్వారా స్వీయపరిస్థితులు తెలిసికొన్నారు జాతీయ భావం పెంపొందించుకున్నారు విద్యా ప్రయోజనం గమనించారు. పాశ్చాత్య నాగరిగతను ఏవగించుకున్నారు. క్రమంగా స్వదేశాభిమానం అధికమైంది నూలు వడకటం, ఖద్దరు కట్టడం స్వదేశ వస్తువులు వాడడం పరిపాటైంది. గౌరవనీయంగా గూడ తలంపబడ్డది నిరాకరణోద్యమంలోకంటే లవణ సత్యాగ్రహంలోను, లవణ సత్యాగ్రహోద్యమంలో కంటె క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలోను, ఆంధ్రస్త్రీలు అత్యధికంగా జేరి స్వాతంత్ర్య సమరంలో తమపాలు ధర్మమును పూర్తిగా నిర్వర్తించారు. ఇటీవల ఆంధ్రదేశంలో వ్యాప్తికి వచ్చిన కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో గూడ స్త్రీలు వహించిన పాత్ర స్వల్పంగాదు. డాక్టరు కొమర్రాజు అచ్చమాంబగారివంటి విద్యాధిక సోదరీమణులు ఈ ఉద్యమంలో జేరి చాలా పని చేశారు.

ఆంధ్ర వనితాలోకంలో సంఘ సేవాభిలాష

ఈ విధముగా అసహాయోద్యమాది, ప్రయోద్యమాలవల్ల ప్రబలమైన ఆంధ్రమహిళోద్యమము స్వజాత్యభ్యుదయ చింతతోబాటు సేవాభిలాషను గూడా స్త్రీలలో పెంపొందజేసింది. మహాత్ముని ఉద్యమములో కాకలు దీరిన ఉన్నవ లక్ష్మీబాయమ్మగారు, దువ్వూరి సుబ్బమ్మగారు, పొణకా కనకమ్మగారు, గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు, బత్తుల కామాక్షమ్మగారు, మున్నగు సోదరీమణులు స్త్రీవిద్యా సంస్థలు స్థాపించి జాతీయవిద్యకు దోహదమిచ్చారు. కొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మగారు హరిజన స్త్రీలకు ప్రత్యేక విద్యాసంస్థ నెలకొల్పారు కొందరు స్థానిక సంస్థలలోను ప్రభుత్వ శాసనసభలలోను ప్రతినిధినులుగా జేరి తద్వారా సంఘసేవకు దొరకున్నారు. శ్రీమతి కడప రామసుబ్బమ్మగారు కడప జిల్లా బోర్డు అధ్యక్షురాలు కావడము, శ్రీ చుండూరి రత్నమ్మగారు ఏలూరి పురపాలక సంఘాధ్యక్షురాలు కావడము, శ్రీ చోళడం అమ్మన్నరాజాగారు మద్రాసు శాసనసభకు డిప్యూటీస్పీకరు కావడము, శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు ఆరోగ్యశాఖామంత్రి కావడము, శ్రీ వావిలికొలను పద్మాసనమ్మగారు సెనేటు మెంబరు కావడము, గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు పార్లమెంటు మెంబరు కావడము ఇంకా అనేకమంది సోదరీమణులు జిల్లాబోర్డు సభలలో, శాసనసభల్లో, తదితరానేక అధికార నధికార సంస్థలలో సభ్యురాండ్రు కావడము ఆంధ్రమహిళోద్యమ సాఫల్యానికి నిదర్శనాలని చెప్పవచ్చును.

సంపూర్ణ వికాసం

ఈనాడు ఏముఖంగా చూచినా ఆంధ్రమహిళలలో సంపూర్ణవికాసం కలిగింది. స్త్రీవిద్య సర్వ సాధారణమైంది. ఎందఱో యువతులు సహజంగా ఉన్నత విద్య నభ్యసిస్తున్నారు ఎందఱో ఉపాధ్యాయినులుగా పనిచేస్తున్నారు. లాయర్లుగా పనిచేస్తున్నారు. రేడియో మొదలైన ఆఫీసుల్లో పనిచేస్తున్నారు పరదేశాలకు వెళ్ళి పెద్ద పెద్ద చదువులు చదువుతున్నారు. స్త్రీ సంఘాలు స్థాపిస్తున్నారు మహిళాసభలు జరుపుతున్నారు. మొన్న మొన్ననే రాజమండ్రి ప్రభుత్వకళాశాలకు తెలికిచర్ల వసుంధరాదేవిగారు ప్రిన్సిపాలుగా నియమింపబడినారు. ఇది ఆ కళాశాల చరిత్రలో అపూర్వము. శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు ఓటర్ల అజ్ఞానంవల్ల మరల ఎన్నుకొనబడకపోయినా పార్లమెంటు సభ్యురాలై చేసిన సేవా, కఱవు సంఘసభ్యురాలై చేసినసేవా, ప్లానింగుకమిషను సభ్యురాలుగా ఉండి చేస్తున్నసేవా, ఆంధ్రస్త్రీల యశస్సును పెంపొందజేస్తున్నవి. అసలు దేశసేవే, కార్యదక్షతే నిర్మాణ కౌశలమే ఆమె రూపమని చెప్పవచ్చును.

సారస్వత సేవ

కావ్యరచనలోగూడా మహిళోద్యమం సప్రతిష్టను గడించుకొన్నది కాంచనపల్లి కనకాంబగారు, గుడిపూడి యిందు

మతీదేవిగారు, చిలకలపాటి సీతాంబగారు, స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు, చేబ్రోలు సరస్వతిగారు, గంటికృష్ణవేణమ్మగారు, మున్నగువారు చక్కని కావ్యాలు వ్రాశారు. గృహలక్ష్మి, ఆంధ్రమహిళ మొదలైన స్త్రీ మాసపత్రికలు స్త్రీల సారస్వత కృషికెంతో ప్రోత్సాహమిచ్చాయి. చక్కగా చదివిన యువతీమణులెందరో కథలు, నాటికలు, వ్యాసాలు, ఖండకావ్యాలు, గేయాలు వ్రాయుటకు అలవాటుపడ్డారు.

చారిత్రక విషయరచనలో నాయని కృష్ణకుమారిగారు ప్రత్యేకత సంపాదించుకొన్నారు. శ్రీమతి బెల్లంకొండ కనకమ్మగారు సంస్కృతభాషలో రాఘులింగ ప్రతిష్ఠ బాలరామాయణము వ్రాసి ప్రత్యేక ప్రతిష్ఠను సంపాదించుకున్నారు.

ఇటీవల సహకారశాఖలో గూడా ఆంధ్రస్త్రీలు కృషి చేస్తున్నారు-దొరతనము వారి ప్రోత్సాహమువల్ల ఏర్పడ్డ యువతీ పరిశ్రమ సహకారశాఖల్లో శ్రీమతి ఆదుర్తి భాస్కరమ్మగారు, దుర్గ వెంకటరవణమ్మగారు, త్రిపురనేని సాధువమ్మగారు మున్నగువారు చక్కగా పనిచేసి మధ్య కుటుంబ స్త్రీల బ్రదుకుదెరువులకు మార్గం చూపిస్తున్నారు- ఇప్పుడిప్పుడే ఆరంభమవుతున్న సేవింగ్సు విధానంలో ఆంధ్ర శాఖగూడ ఏర్పడి కార్యవర్గమును ఏర్పరచినట్లు చూస్తున్నాము- భీమాకంపెనీలలో స్త్రీలు ఏజంట్లుగా ఉండి ఇదివరకే పనిచేయడము జరుగుచున్నది. అటులనే ఈ సేవింగ్సు విధానంలో గూడా పని జరుగగలదని తలంచవచ్చును

రేడియోలో ఎడనెడ స్త్రీలు చేస్తున్న ప్రసంగములు ఆంధ్ర స్త్రీల విద్యా పరిణతిని ప్రస్ఫుటము చేస్తున్నవి. డాక్టరు కె యస్ కేసరిగారిచే స్వర్ణ కంకణ సత్కారము లందుట ద్వారా ఆంధ్రస్త్రీలు మహిళా ప్రపంచమున మరొక అడుగు ముందుకైచిరనుట నిక్కము. లోగడ ప్రచురితములైన సావిత్రి, హిందూ సుందరి, ఆంధ్రలక్ష్మి, అనసూయ పత్రికలే గాక నేడు చన్న ఘంటమ్మగారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచున్న ఆంధ్రమహిళ పత్రికా నిర్వహణమున ఆంధ్రస్త్రీల కౌశలమునకు తార్కాణమని చెప్పవచ్చును సుప్రసిద్ధ గాయనీమణియై ఆంధ్ర నారీ లోకానికి ఖండాంతర ఖ్యాతి చేకూర్చిన టంగుటూరి సూర్యకుమారి ఒక అనర్ఘరత్నము.

చిత్రకారిణులుగా శ్రీమతి దిగుమర్తి బుచ్చి కృష్ణమ్మగారును, దామెర్ల సత్యవాణిగారును, రత్నాల కమలాబాయిగారును వీరు మిగిలినవారైనారు. ఇటీవల ఆంధ్ర కవయిత్రుల చరిత్ర వ్రాసి శ్రీ ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతమ్మగారును, తంజావూరి పతనమును వ్రాసి మల్లాది వసుంధరాదేవి గారును పోటీలలో గెలిచి గ్రంథ రచనయందును ఆంధ్ర యువతులకు పేరు తెచ్చారు.

ఏటేటా జరిగే హిందీ పరీక్షలలో అసంఖ్యాకంగా ఉత్తీర్ణులౌతూ ఆంధ్ర స్త్రీలెందరో జాతీయ భాషలో తమ విజ్ఞానం చూపిస్తున్నారు. కొమ్మూరి పద్మావతీదేవిగారు, కొప్పరపు సరోజినీ దేవిగారు, గుళ్ళపల్లి విశ్వేశ్వరమ్మగారు నాటక కళలోను, సూర్యకుమారి, వరలక్ష్మి, భానుమతి, కృష్ణవేణి, సావిత్రి మున్నగువారు సినీమా రంగాలలో తమ ప్రతిభను చాటుతున్నారు. కేవలం నటనా విషయంలోనే గాక సినీమా దర్శకురాండ్రును నిర్మాతలుగా, కథా రచయిత్రులుగా, సంగీత దర్శకురాండ్రుగా కన్నాంబ, భానుమతి, సరళ, మున్నగు ఆంధ్రస్త్రీలు తమ అసాధారణ ప్రతిజ్ఞను చూపుతున్నారంటే ఆంధ్రమహిళోద్యమము ఎంత ముందుకు నడిచిందీ తెలియగలదు.

వార్ధా విద్యా విధానమున ఆంధ్ర స్త్రీలలో చాలామంది కుశలలై అచ్చటచ్చట పాఠశాలలు నడుపుట్ట చూడగా దేశమున ఉదయించే ఏ నవీన కార్యక్రమాన్ని గూడా ఆంధ్ర మహిళోద్యమం ఉపేక్షించడం లేదనీ ఆంధ్రమహిళోద్యమం నానాట అనంతమై, సువిశాలమై స్వరతో ముఖమై విరాజిల్లుతున్నదనీ విశదమవుతున్నది.

ఈ 1953 అక్టోబరు ఒకటవ తేదీని ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడినది. ఈ సందర్భమున తమ పై బడనున్న బాధ్యతలను నిర్వహించడములోను, ఆంధ్రరాష్ట్రమును పరిపుష్టమైనదిగా తీర్చి దిద్దడంలోను ఆంధ్రస్త్రీలు తమ విధిని సక్రమంగా నిర్వహిస్తారనడంలో సందేహం లేదు.

'దీపం వెనుకనీడ'

అన్నీ మంచి విషయాలే ప్రస్తావించి ఆనందించి చెడుగును విస్మరించడం అవివేకమే అనిపించుకుంటుంది ఆంధ్ర మహిళోద్యమము ఆంధ్రమహిళాలోకముల ఎంత ప్రబోధమునకు కారణమైనా దీపం వెనుక క్రీనీడవలె ఉన్న లోపాలను గమనించకపోతేనూ, వాటి నివారణకు ప్రయత్నించకపోతేనూ ఆంధ్ర మహిళోద్యమం సమగ్రం కాజాలదు. ఆంధ్రదేశాన అంతకంతకు మితిమీరుచున్న వరకట్నాలు, స్త్రీ సంఘానికి వేరు పురుగులై పీడిస్తున్నాయి బాలికలు చక్కనివారైనా, చదువుకున్నవారైనా, సంగీతం వచ్చిన వారైనా, సాంప్రదాయ కుటుంబానికి చెందిన వారైనా వరులకు అత్యధిక మూల్యం చెల్లిస్తేనే గాని తాళి కట్టడం జరగడంలేదు ఈ విషయంలో ఆంధ్ర మహిళోద్యమం చేయవలసిన కృషి ఎంతో ఉన్నది స్త్రీలల్లో గూడా కులమతవర్గ విద్వేషాలు పెచ్చరిల్లడము అందులో ఇది చదువుకున్న వారిలోనే అధికంగా కనిపించడం అత్యంత సంతాపకరమే కాకుండా అవమానకరమూ అనర్ధకం గూడా జాత్యభ్యుదయానికి భంగకరమె. పర శ్రేయస్సును సహింపని యీ దుర్భావం స్త్రీలలో పెంపొందడం సంఘాభ్యుదయానికి ప్రతిబంధకం. కనుక తమతమ భేదాలు పాటింపకుండా ఆంధ్ర స్త్రీలు ఏ కులమువారైనా, ఏ వర్గమువారైనా అందరు ఒకటేననీ వారందరి అభ్యుదయమే ఆంధ్ర మహిళాభ్యుదయమని ఆంధ్ర స్త్రీలు తెలుసుకోవాలె. ఈనాడు శాసనసభాది రంగములలో స్త్రీలకు ప్రత్యేక స్థానము లేదు. అందువల్ల స్త్రీలకు స్థానమే లేకుండా పోతున్నది స్త్రీలకు స్థానము లేకపోతే స్త్రీలకు అభ్యుదయంగూడా లేదు. కనుక ఆంధ్ర మహిళోద్యమం ఈ విషయమై గట్టి కృషి చెయ్యాలి. జనరల్ స్థానములలోనే తమ పలుకుబడి ద్వారా స్థానం సంపాదించుకోవాలె. కావున ఈ విషయాల్లో ఆంధ్ర మహిళోద్యమం సాగించిన కార్యక్రమం కంటె సాగించవలసిన కార్యక్రమం ఎంతో వున్నది. ఆంధ్ర మహిళోద్యమం సర్వదా జీవనదివలె ప్రవహిస్తూ ఎప్పుడు ఏపని స్త్రీలకు సంబంధించినది వచ్చినా దానిని చేపట్టి ఆంధ్రమహిళలు ఎత్తువారి చేతిబిడ్డలు కాకుండా తమ హక్కులను, తమ బాధ్యతను గుర్తెరిగి మెలగవలసినవారుగా, ప్రబోధింపవలసినవారుగా ప్రబోధింపవలసిన భారము ఆంధ్ర మహిళోద్యమం మీదనే వున్నది.

ఆంధ్ర మహిళోద్యమము యూనియన్ ప్రాంతంలోనికి ఆంధ్ర దేశంలోనేగాక తెలంగాణాలోను, రాష్ట్రేతర ప్రదేశములలోను సక్రమముగా సాగుచుండడం సంతోషింపవలసిన విషయం. మొన్నమొన్నటి వరకు అంటే హైద్రాబాదు సంస్థానం ఇండియన్ యూనియన్‌లో కలిసేవరకు నిజాము రాజ్యంలో సభలు జరపడానికి, సంస్థలు నడపడానికి ఉన్న నిర్బంధాలు, అవరోధాలు ఇన్నిఅన్ని గావు అయినప్పటికి, అక్కడ మహిళోద్యమం మాడపాటి మాణిక్యాంబగారు, బూరుగుల అనంతలక్ష్మమ్మగారు, ఇల్లిందల సరస్వతీదేవిగారు రంగమ్మ ఓబులరెడ్డిగారు, యల్లాప్రగడ సీతాకుమారిగారు, సంఘం లక్ష్మీబాయమ్మగారు మున్నగు సోదరీమణుల నిరంతర కృషి వల్ల నానాటికి వర్ధమానమగుతూ ఆంధ్రమహిళాభ్యుదయానికి కృషి చేస్తున్నది. ఇటులనే కలకత్తా, బొంబాయి, ఢిల్లీ, జమ్‌షెడ్‌పూర్ మొదలైన రాష్ట్రేతర ప్రదేశములలో గూడా ఆంధ్రమహిళోద్యమం జయప్రదంగా సాగుతున్నది. ఇక ప్రత్యేక రాష్ట్రావతరణతో ఆంధ్రమహిళోద్యమం మరింత విస్తృతమై ఆంధ్రమహిళాభ్యున్నతికి ఇతోధికంగా సహాయకం కాగలదనుటకు సందేహం లేదు

GRAMS Printmacho Phone 55096

మేలురకపు

జపాన్ సిలిండరు మెషిన్లు

సరసమైన ధరలకు

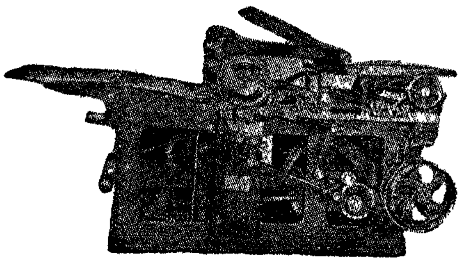

సోల్ ఏజంట్లను అడగండి·

ది స్టాండర్డ్ ప్రింటింగ్ మెషినరీ కంపెనీ.

12/81 సెంబుదాసు వీధి, జి టి మదరాసు–1